

4. MINISZTERIUMOK SZERVEZETE

A magyar kormányzat hiányainak egyik legfőbb okát abban látom, hogy *Budapesten óriási minisztériumok vannak*, a közalkalmazottak százaival, ezekbe az óriási büro-rezervoárokba az akták százezrei az ország minden részéből összefolynak és itt feldolgozást többnyire olyan bürokraták kezében nyernek, akik szolgálatukat a minisztériumokban mint fogalmazó-gyakornokok kezdték meg, akik *az országot csak a jelentések aktáiból ismerik és a rendeletek aktáival akarják kormányozni*; de sokszor fiatal fogalmazók változtatják meg tapasztalt alispánok és más középfokú hatóságok rendelkezéseit. *Ennek a lehetetlen állapotnak egyszer véget kell vetni*. Sokkal jobban szeretem a magyar bürokráciát, hiszen magam is ahhoz tartozom, semhogy megengedném, hogy legalább a saját körömben olyan állapot tartassék fenn, amely a rendszerben rejlő belső hiba következtében *a bürokráciát egyenesen arra predesztinálja, hogy a nemzet elégedetlenségének céltáblája legyen*. Közelebb akarom hozni a magyar bürot az élethez, aminek egyetlen útja a decentralizáció. A miniszter központi szakbüroja kormányozzon és a nagy törvényalkotási, szervezési, pedagógiai kérdésekkel foglalkozzék, a középfokú hatóságok pedig a miniszter irányítása mellett igazgassanak. Ez a hatáskörök természetes megosztása.
(*NN, 13–14., 1927. január 30.*)

Láttam olyan minisztereket és államtitkárokat, akik egy-egy fegyelmi ügyön több napon át töprengtek, mintha bizony itt fenn a központban végső fokon az aktákból a legnagyobb bürokratikus szorgalommal is meg lehetne sejteni, hogy odakint az életben mi az anyagi igazság. A miniszternek a *nagy ügyeket* kell a kezében tartania és madártávlatból biztos áttekintéssel kell bírnia az *egészről*, belenyúlva ott, ahol újítani vagy javítani kell. Különben a bürokráciája vezeti az orránál fogva oda, ahova akarja. Mert ilyen rendszer mellett az aktákban minden rendben van, csak az szokott a bökkenő lenni, hogy az aktában gyönyörűen elintézett dolog az életben nincs rendben. Ez a dolgok titka. Ez a magyarázata annak, hogy hazafias, művelt és dolgozó bürokráciánkban – silány bürokratizmusunk elaggott, idejétmúlt rendszere mellett – a fiatalos kezdeményező erő elsorvad és sterilizálódik. Óriási erővesztéssel dolgozunk, és csak nehezen tudunk előremenni. Bürokrácia és bürokratizmus nem egy. Üldözzük, gyomláljuk, irtsuk a bürokratizmust, de becsüljük meg a magyar hivatalnokot.
(*NN, 167., 1928. február 21.*)

A kultusztárcának az 1922. évi létszámapasztás előtt 18 681 alkalmazottja volt. Az 1922. évi létszámapasztás alkalmával bizonyos reparáció után – mert hiszen igazságtalanságok egy ilyen nagy akciónál elkerülhetetlenek – amelyeket azonban reparáltunk, tényleg elbocsáttatott 3017 alkalmazott úgy, hogy a létszámapasztás lebonyolítása után maradt a kultusztárcánál 15 664 alkalmazott. A mostani létszámapasztás kapcsán sikerült a pénzügyminiszter úrnál kieszközölnöm, hogy az óvónöket, a néptanítókat és a polgári iskolai tanárokat kikapcsoljuk a létszámapasztásból.
(*BCT, 375., 1923. augusztus 31.*)

Törvény kötelezi tehát évtizedek óta a magyar nemzetet arra, hogy nyolcmillió maradék magyarnak több mint egynegyedét, majdnem egyharmadát az ő tantermeibe befogadja. E gyermekek számára óvónöket és tanítókat kell tartani, ezeket a tantermeket takarítani, világítani, szellőztetni, fűteni kell. Ilyen körülmények között, amikor egy tárcának a nemzet egynegyedét be kell fogadni a maga intézményeibe, lehet-e sokallni 143 millió pengőt tevő évi kulturális kiadásainkat, miből 13 millió pengő nyugdíjakra megy? (*Helyeslés.*) Ebben a beállításban, azt a nagy ténytet figyelembe véve, hogy a kultusztárca a nemzet egynegyedét, a trianoni maradék magyaroknak több mint egynegyedét,

majdnem egyharmadát tartozik a maga intézményeibe befogadni, az évi 143 milliót sokallni nem lehet. [...]

De hogy mennyire mese az, t. Ház, hogy a kultusztárca túl van dotálva, azt a legjobban láthatják a hasznos beruházások felosztásából. Mi az, amit a kereskedelemügyi tárca eddig hasznos beruházásokra – az üzemeket is beleértve – kapott? 331 millió pengő. Mi az, amit a földművelésügyi tárca kapott? 185.8 millió pengő. És mi az, amit a kultusztárca kapott? 79,3 millió pengőt kapott akkor, amikor – mint mondtam – a nemzet negyedét tartozunk intézményeinkbe befogadni. [...] A kultusztárca a feladatokhoz mérten túldotálva (250.) nincs. Ezeket az összegeket becsületesen használtam fel és bizonyos eredmények mutatkoznak is. *(Úgy van! a jobboldalon.)* Ezért senkinek sincsen joga szemrehányást tenni. *(Úgy van! Úgy van! Taps a jobb- és a baloldalon.)* [...]

Ha mármost azt nézem, hogy miniszterségem hat évében, 1922-től 1928-ig, az oktató és ápoló személyzetet mivel apasztottuk, az apadást minimálisnak találom. 48 700-ról 46 700-ra apadt a létszám, tehát az apadás 2000. Mindenesetre 48 700-as létszámnál 2000-es apadás nem mondható nagyinak. Ha azonban az adminisztratív személyzet apadását nézem, akkor látom, hogy ez a személyzeti létszám a kultusztárcaánál 1106-ról 615-re ment vissza. Általában az a meggyőződésem, hogy sok bajnak forrása a központnak, a minisztériumoknak túl nagy létszáma. [...]

A miniszteri tevékenység lényege az, hogy az egyes nagy kormányzati ágak élére kiváló előmunkatársakat nyerjen meg a miniszter. *(Úgy van! Úgy van! jobbfelől.)* Hiszen itt van Pogány Frigyes t. barátom, akivel több mint tíz évvel ezelőtt organizáltuk a népiskolai szervezés akcióját. *(Élénk éljenzés jobbfelől.)* De hogy mostani munkatársaimat is megemlítsen, itt van Petri Pál nagyrabecsült barátom, *(Élénk éljenzés és taps jobbfelől.)* aki csendes munkás és alapos ismerője a népoktatásnak; itt van a középoktatási csoport élén Kornis Gyula, *(Élénk éljenzés jobbfelől.)* aki az egyetemi tanári székéből jött el és hozta meg ezt az áldozatot, hogy dolgozzék velem. Az egyetemi osztály élén itt van az én tanítványom, Magyary Zoltán, *(Éljenzés jobbfelől.)* a költségvetési csoport élén itt van Mészáros Károly, a számvevőség élén pedig Gressler Jenő. Ezek mind olyan elsőrangú munkatársak, hogy ha a következőkben bizonyos eredményekről számolhatok be, méltóztassék ezt nagyrészt az ő szakértő munkájuk számlájára írni, akik a maguk tudását és munkaerejét az előírt szabályszerű munkateljesítményt messze túlhaladó mértékben állítják a nemzeti művelődés és a haza szolgálatába.

(NN, 249–253., 1928. május 4.)

Az 1922/23-ik költségvetési évben, amikor a kultusztárca vezetését átvettem, a központi igazgatás címén 889 állás volt előirányozva, ami a tárca akkori összlétszámának 5,64%-át tette. A létszám- és takarékosági bizottságok által megállapított létszám 461 volt, ez a költségvetés pedig már csak 422 alkalmazottat irányoz elő, ami az 1922/23-i létszámnál 467-tel kevesebb, vagyis annak felét sem teszi, sőt a takarékosági bizottság által megállapított létszámon is 39-cel alul marad, úgyhogy a központ a kultusztárca alkalmazottai jelenlegi összlétszámának csak 3,27%-át teszi. A fogalmazási szak a miniszter és az államtitkárok beszámításával 104-ről 61-re, a szám-vevőségi 393-ról 181-re, a kezelési 249-ről 101-re, az altiszti 136-ról 73-ra ment vissza.

(KK, 300–301.)